

S Michal Przybylski Mihou Mazzinim během jeho slezské mise

Michal Przybylski

*Se slovinským prozaikem, scénáristou a režisérem Mihou Mazzinim (nar. 1961) se čeští čtenáři seznámili prostřednictvím překladu jeho románu *Kralj ropotajočih duhov*, který vyšel pod titulem *Já, Tito a gramofon* (přeložila Kristýna Pellarová, Praha: Argo, 2005). Na konci října se mi naskytla možnost prožít v polském Slezsku – v Katovicích a Sosnovci – spolu s tamními slovenisty dva nezapomenutelné dny s touto výraznou osobností současné slovinské literatury. V rozhovoru, jenž v úplnosti zazněl v katovickém klubu *Cogitatur*, jsme si mu dovolili položit otázky, které se věnovaly jeho literární tvorby, názorů na umění i životních postojů.*

Svěříte se nám s dojmem, který na Vás udělalo Slezsko a Katovice?

Na první pohled se Katovice hodně podobají mým rodným Jesenicím, protože obě města jsou průmyslová a průmysl dodává celé zástavbě specifický barevný odstín.

V Jesenicích, městě železáren a dělníků, se odehrává děj vašeho prvního románu *Drobtinice* (Drobečky) z roku 1987. Na periferii Jesenic, které mají samy ze slovinského pohledu okrajovou polohu, se setkáváme s imigranty, cikány a bezdomovci, ale také s hlavním hrdinou Egonem, jenž se věnuje psaní románů, přátelí se s jinými spisovateli a je přesvědčen, že literatura může změnit svět. Opravdu věříte, že má literatura takovou

moc? Není to příliš idealistické, zvlášť v dnešní době?

Myslím si, že každou knihu je třeba chápat jako jistý soubor virů, které čas od času šíříme do prostoru, a některý z nich se uchytí a přežije.

Drobečky se setkaly s mimořádným ohlasem čtenářů, v roce 1991 byly zfilmovány jako *Operacija Cartier*. Přemýšlel jste, proč měl román takový úspěch? Přinášel jistý druh vnitřní pozitivní energie, nebo dobře vystihoval realitu osmdesátých let a lidé potřebovali takovou knihu?

Když se ohlédnu za úspěšnými romány ve Slovinsku za posledních dvacet let, na něž si teď vzpomenu, a týká se to i mých *Drobečeků*, tak mají všechny jednoho společného jmenovatele. Slovinští čtenáři si mohou říct – ten

román není o nás, ale o někom jiném, o lidech z Jesenic v mém případě, ze Zámurí (nejvýchodnější oblasti Slovinska) v prózách Feriho Lainščeka, o obyvatelích lublaňské čtvrti Fužine v románu Gorana Vojnoviče *Čefurji raus!* Slovinskému publiku evidentně vyhovuje, když kniha vypovídá o někom jiném, ne o nich samotných. Výhodou také bylo, že mě nikdo neznal a nikdo o mně předtím neslyšel, proto se čtenáři domnívali, že jde o autobiografický román, který zpracovává nějaký skutečný příběh o skutečných lidech. Já jsem přitom měl hrozné obavy z toho ukryvání se, proto jsem příšerně lhal, což mělo své následky. Když jsem se třeba později setkával se svými čtenáři, tak mi hned po příchodu do klubu nebo hospody nabízeli pivo, ale já jsem si tajně objednával čaj.

Minulý rok jste se zapojil do pozoruhodného mezinárodního projektu *Zelo preprosta zgodba* (Velice jednoduchý příběh). Můžete prozradit něco z jeho zákulisí?

Velice jednoduchý příběh je povídka z mé poslední sbírky. Toužil jsem se zase dostat k filmování, ale ukázalo se, že jedinou možností, jak natočit film bez řádně zajištěných financí, je vydat se úplně jiným směrem. Tak vznikla myšlenka natočit slovinskou herečku Barbaru Cerar, jak vypráví Velmi jednoduchý příběh a pak vše umístit jako skutečný příběh na server YouTube, který je dnes vlivnější než kterýkoliv televizní kanál. Poté jsme udělali ještě verzi italskou, následovala dánská a francouzská. Herečky měli vždy k dispozici pře-

klad do svého mateřského jazyka a bylo nesmírně zajímavé sledovat, jak lidé různých národností různě interpretují stejný příběh. Na internetu jsme také vyzvali k přidání nových verzí a tak se objevila makedonská, filipínská, kanadská a anglická. Ale to je oficiální verze celého projektu, možná jsem chtěl prostě jen strávit odpoledne ve společnosti krásné herečky.

Velmi jednoduchý příběh pochází ze sbírky povídek *Trenutki spoznanja* (Okamžiky poznání, 2007), v níž si hrdinové uvědomují, poznávají, že nežijí vlastním životem, ale životem svých rodičů či předků. Všechny hlavní postavy mají možnost výběru mezi dvěma cestami. Ta snadnější pro ně představuje pokračovat v takovém životě a vzdát se vlastní svobody. Druhá, obtížnější cesta znamená zavrhnout svou dosavadní identitu a začít žít podle vlastního způsobu. V životě se všichni pohybujeme mezi dvěma břehy – na jednom se nachází egoismus a individualismus, na druhém humanismus a altruismus. Myslíte si, že je člověk dnes neustále rozpolcený mezi těmito dvěma způsoby života, musí neustále volit rozhodovat mezi těmito možnostmi a rozhoduje sám, nebo je do takových situací tlačěn vnějšími okolnostmi?

Aha, dostali jsme se k filozofickým otázkám. V dnešní přednášce na Slezské univerzitě jsem mluvil o tom, že v dětství jsme nejdříve „programováni“ prostřednictvím rodičů, potom nás v pubertě programují vrstevníci a poté, zhruba ve dva-

ceti, nejpozději pětadvaceti letech, se musíme navzdory celému předchozímu naprogramování ze strany rodičů a vrstevníků stát sami sebou a vybrat si to, co nám nejvíce vyhovuje, co bude tvořit náš svět. Samozřejmě mnoho z nás ten věk pětadvaceti let promešká a kolem čtyřicítky potom přichází krize středního věku a onen okamžik poznání a rozhodnutí, který obvykle končí sportovním autem v případě mužů a novým účesem v případě žen.

Dospěli jsme k tomu, že se v jistých momentech člověk musí rozhodovat a přitom myslet na sebe. Je tomu tak ve sbírce povídek *Godbe* z roku 1989, na příklad v textu Zamzak & Noe, který čerpá z biblického příběhu a v němž na svět v něm nahlížíte pod zorným úhlem sobeckosti. Domníváte se, že sobeckost provází člověka už od počátku světa?

Sobekost a egoismus jsou v nás zakódovány proto, aby v nás podpořovaly pud sebezáchovy, ale problém je v tom, že nepřinášejí opravdovou satisfakci, kterou přináší altruismus a vykonání dobrého skutku pro něko-

ho jiného. I když teologové tvrdí, že opravdový altruismus je ten, který nepřináší uspokojení.

**Ve vašem druhém románu, *Zbira-
lec imen* (Sběratel jmen, 1993), jste
do popředí umístil otázku identity.
Démon, záhadná a apokalyptická
bytost obývající izolovaný ostrov,
v něm okrádá přichozí o jméno
a identitu, z nichž potom vytváří
boha. Jak román vznikl?**

Sběratel jmen je horor a já v podstatě horory miluju. Klasické horory jsou vlastně takovými křesťanskými morálkami o sexualitě. Když si vzpomenete na některé americké filmové horory, tak často platí, že kdo má první sex, toho nakonec zabijí. Já jsem se rozhodl zjistit jaké to je napsat horor o ztrátě identity. Na ten román jsem nebyl vůbec připraven. Tenkrát byla vyhlášena nějaká literární soutěž, která končila za dva týdny, a tak jsem se zavřel se do sklepa a čtrnáct dnů jsem psal a psal, až jsem se nakonec sám divil výsledku. Než jsem se pustil do psaní, měl jsem v hlavě jen dva výjevy z románu. Měli jsme tehdy psa – zlatého retrievra – který za mnou přiběhl do sklepa a začal mi olizovat nohu, takže jedna scéna vypadala takto: člověk otevře oči, ale není to pes, kdo mu olizuje nohu. Druhá scéna byla následující: vstoupíte do temné místnosti a rukou hledáte na zdi vypínač, ale ve chvíli, kdy jej najdete, na vaši ruku položí ruku jiný člověk a vy nemáte odvahu rozsvítit.

**Jeden z hlavních hrdinů románu, *Smutný Lojze*, neúspěšně hledá
přítele. Přemýšlel jste o tom, zda**

kovi nebo zrodu a rozvoje milostného citu?

Zjednodušeně řečeno, je to román o hledání mateřské lásky. Hlavní hrdina krom toho disponuje neobyčejnou fyzickou silou, vražednou silou, kterou musí potlačit.

Zmiňme se teď o Vašem dramatu, nazvaném *Let v Rim* (Let do Říma, 2007). To popisuje zločin, který není v našem světě ničím neznámým a cizím. Zločin se v něm stal projektem, způsobem bezduchého zabíjení lidí a v jeho světě vládne chladnokrevný racionalismus a empirie. Dva hlavní hrdinové se v něm setkávají v letištní kapli a odhalují tam svá tajemství a řeší svá vnitřní dilemata, jeden má na své straně trhavinu, druhý (snad) Boha. Nemůžeme opomenout, že Městské divadlo v Lublani hru avizovalo jako „teroristický thriller“.

Dovolím si k tomu jen krátkou poznámku. Dnes jsem na přednášce říkal, že můj zájem o neurologii neměl vliv na literární tvorbu. Toto drama je ovšem důkazem, že to tak úplně neplatí.

Hru *Let do Říma* jste opatřil podtitulem „drama s písní“. Víme, že hudba se ve Vaší tvorbě neustále objevuje, ať už v podobě houslí, různých rockových skupin či v podobě gramofonu, který je nesmírně důležitý pro Egona, hrdinu románu *Já, Tito a gramofon*. Čím je pro Vás hudba?

V divadelní inscenaci by podle mě hudba měla zaznít, stejně jako ve

filmu. Teď, v době všech těch iPodů, mp3 přehrávačů, kdy je hudba dostupná doslova na každém kroku, mě hudba poněkud přestala zajímat.

Trochu se nám nechce věřit, že Vás už hudba nefascinuje, protože víme, že v rozhlase uvádíte hudební pořad *Glasba za prave moške* (Hudba pro opravdové muže), jehož specifikou je prý to, že nemá žádný pevný koncept.

Ale ano, má koncept, ale za prvé, ten pořad poběží už jen do konce roku a za druhé, když pořad dostane takový název, jaký dostal, a jistým způsobem tak ignorujete ženy, je jasné, že většinu posluchačů budou tvořit právě ženy. Celý cyklus jsem ho chtěl věnovat hudebním outsiderům. První pořad jsem zasvětil Jimmymu Mitchellovi, který na obal desky umístil svou fotografii a napsal o sobě čtyři údaje: jmenuji se Jimmy Mitchell, jsem slabozraký, hloupý a pocházím z Texasu. Na své desce zpívá španělské evergreeny a musím konstatovat, že nemá ani hudební sluch, ani neumí španělsky. Přesto všem doporučuji, aby si na Internetu vyhledali například jeho píseň *Eres tu*. Vznikl tak pořad, v němž pouštím tam desky, které nevznikly díky hudebnímu sluchu, ale jsou natočeny srdcem. Desku natočil dokonce i Silvester Stallone, ale raději ji nechtějte slyšet, taky Clint Eastwood, nebo slovinští politici, kteří vám v písni sli- bují žluté slunce a modré nebe. No není to nádhera?

A proč ten název pořadu Hudba pro opravdové muže? Měl přilákat posluchače?

Název je zcela férový, jen opravdový muž vydrží ten strašný zpěv a tu strašnou hudbu, které tam pouštím. Utrpení a ještě více utrpení.

Známe Vás také jako publicistu, z Vašich esejí, které vycházejí v sobotní příloze deníku Delo a velmi upřímně a přímočaře komentují slovinskou každodennost. Chtěli jsme se zeptat na nějaké postřehy o Vaší esejistice a o Slovincích, obyvatelích slunečné strany Alp.

Na to ale nejste tím správným publikem... Víte, původně jsem chtěl začít studovat literární komparatistiku, ale když už jsem stál na schodech fakulty s přihláškou, tak jsem si řekl, co to proboha děláš, a vydal jsem se přes silnici na druhou stranu ulice a zapsal se na informatiku. Více než patnáct let jsem si myslel, že to byla chvilka slabosti a největší chyba mého života. Ale pak jsem zjistil, že když jsem počítačovým specialistou, mi umožňuje svobodně psát, o čem chci a co chci, a nemusím se obávat reakce či nátlaku slovinských kulturních struktur. To mi jako pozorovateli dává skvělou výchozí pozici. Na chléb a na vodu si vydělám informatikou a nemusí mě žít kultura.

V esejích často komentujete negativní vlastnosti slovinského národního charakteru. Na závěr nám snad něco prozradíte i o pozitivní stránce Slovinců a rádi bychom

se dozvěděli také o jejich dalších typických rysech.

Moje eseje vznikají tak říkajíc pro interní potřebu nás Slovinců, je těžké o nich mluvit tady, v Katovicích. Když vypočítáváme vlastnosti nějakého národa, neplatí to samozřejmě o všech jeho příslušnících, ale každý národ má nějakou vlastní představu o svých silných stránkách. Když se zeptáte Slovinců na jejich typickou pozitivní vlastnost, tak to bude pracovitost, pracovitost a ještě jednou pracovitost. Zdá se mi však, že už to není pravda. V posledních letech jsme se velmi dobře naučili odpočívat. Bud' odpočíváme častěji, nebo jsme to dřív dělali víc skrytě. Stačí, když se v létě projdete po nábřeží v centru Lublaně a uvidíte tu pracovitost na vlastní oči. Druhá vlastnost je přátelství, která ale vmžiku zmizí, když se objeví prastarý pocit ohrožení vlastní země. Každý národ má své mýty a příběhy, na kterých staví. Každý národ má například příběh o dospívání, dozrávání a přejímání odpovědnosti. Třeba Angličané mají legendu o králi Artušovi a meči Excaliburu a slovinskou variantou tohoto příběhu je legenda o Petrovi Klepcovi, která obsahuje zázračnou proměnu hrdiny, což je typické pro malý národ. Peter Klepec žije se svou matkou, poté přicházejí cizinci a odvádějí ho s sebou, aby pro ně pracoval. Pak mu ovšem dobrá víla dává zázračnou sílu, díky níž přemůže cizince a opět se vrací k matce. Je příznačné, že ve většině slovinských románů jsou muži pasivní, neaktivní a jednání a rozhodnost stojí na straně ženy.